

FERRAN SOLDEVILA: LA PERSONA I L'HISTORIADOR

EVA SERRA I PUIG

La intenció d'aquest paper és un esforç de restitució de la personalitat de Ferran Soldevila, sense però pretendre penetrar en la totalitat de la seva activitat polifacètica. Soldevila a més d'historiador, va ser arxiver-bibliotecari, poeta, periodista, dramaturg, professor, traductor, i per damunt de tot ciutadà de fidelitat irreductible a la seves idees; i aquests trets de fidelitat expliquen el seu elevat grau de compromís amb la societat. La seva persona i obra són de caràcter polifacètics però de trets indissociables els uns dels altres. Ell mateix afirmava en l'entrevista a Baltasar Porcel (1967)¹ que totes les activitats que havia portat a terme contribuïen a definir-lo i «em sembla —deia— que mutilaria la meva personalitat qui en volgués suprimir alguna». El tremp del dramaturg apareix fins i tot en més d'una ocasió en les seves obres d'investigació, com en la biografia inacabada de *Pere el Gran* o en els seus treballs de síntesi, o en la mateixa *Història de Catalunya*, en el prefaci de la qual afirma, precisament, no haver volgut amagar «ni dins els plec de les nostres glòries més denses, cap de les misèries que les han rosegades o malmeses. Sols així podia cobrar tot el seu admirable sentit la tragedia de la nostra història».²

La meua intenció, en aquesta conferència, és seguir-lo en el doble vessant d'historiador i ciutadà.

Fins que no reconstruïm el teixit social de la intel·lectualitat catalana d'entre guerres i de la Guerra Civil, correm el risc de fer restitucions aïllades, i Ferran Soldevila no és una personalitat aïllada, ni com a home implicat en facetes d'escriptor, ni com a historiador, ni com a ciutadà. En el terreny de la història, que és el que ara ens ocupa, el precedeixen homes de la talla de Rubio i Lluch, de Sanpere i Miquel o de Carreras i Candi, i li son coetànies personalitats com Rubió i Balaguer, Rovira i Virgili o Nicolau d'Olwer. Per aquesta raó les commemoracions aïllades sempre comporten el risc de fer una lectura històrica massa individualitzada i d'atribuir a una persona, aspectes que pertanyen a una generació. Acostar-se a Ferran Soldevila, és de fet apropar-se a tot un bloc de professionals i intel·lectuals de gruix molt considerable, d'un moment de la nostra història, amb els quals, per raons polítiques òbvies hi hem tingut un enllaç poc fluid i sovint traumàtic.

Ferran Soldevila, un autèntic homenot del nostre noucentisme, va ser un políglota i un home de vasta cultura. La lectura de la introducció de la seva traducció de *Tàcit* (1930),³ per exemple,

1. «Ferran Soldevila o el detallisme abrandat», *Serra d'Or* (setembre 1967).

2. *Història de Catalunya*, Barcelona, 1934. p. X.

3. *Tàcit*, *Annals*, Barcelona, 1930.

posa en evidència de quina manera sabia passejar-se per l'extensa bibliografia europea de la seva època.

La represa historiogràfica dels anys cinquanta a casa nostra, aquella que va arribar, especialment, de la mà de la història econòmica, va provocar al seu dia el foragitament de la història desenvolupada pels EUC. Sense la Guerra Civil, i sense el franquisme, potser tot no hauria passat de ser un canvi generacional lògic. Però aquesta postergació no es produïa en un context de normalitat nacional, sinó com a resultat d'una repressió sobre les persones i les idees, precisament, més fidels a Catalunya i a la República. És a dir, l'allunyament de Soldevila de la Universitat, no fou per raons d'edat sinó per raons polítiques. L'intent de desprestigi o d'oblit de l'escola històrica catalana (és a dir, de la dels EUC), des de la Universitat franquista en nom d'Espanya o de la ciència, va deixar un buit que va permetre introduir un nou discurs històric, no pas complementari de les fites assolides fins aleshores per la historiografia catalana, sinó del tot substitutiu. D'aquesta manera, s'eliminava del raonament històric el fet nacional. D'aquesta metamorfosi se'n va ressentir la interpretació de fets com els del compromís de Casp, com els de la Guerra de Successió o els de la Catalunya borbònica, passant per la Inquisició i les guerres dels Àustries (guerres dinàstiques i no nacionals segons Soldevila). D'altra banda, el raonament econòmic convertia en subsidiàries les qüestions més polítiques (en definitiva les qüestions més vidrioses). A més, l'arribada de professorat funcionari va facilitar i prolongar el capgirament. Potser —però també fora de la Universitat—, els *Moments crucials de la Història de Catalunya* (1962) van voler ser un intent de posar les coses al seu lloc, però era ja el 1962.⁴

Soldevila i les seves aportacions historiogràfiques eren desplaçades de la Universitat, però no m'atreveixo a dir que de la societat. Seria interessant verificar a través d'un estudi editorial els tiratges de les diverses històries de Catalunya de Soldevila des de les de la Protectora de l'Ensenyança Catalana fins a la de l'editorial Alpha. Tiratges que continuaren circulant després de la guerra (per la via privada o per la via de les biblioteques). Soldevila s'ha seguit llegint, i molt, fora de les aules universitàries. És més, ha pogut ser més conegut segurament (i deixem de banda la seva tasca docent en els EUC clandestins) en l'activitat político-cultural de barris, pobles i comarques que no a la Universitat. Interpretacions que formen part dels seus llibres han arribat a formar part de l'imaginari col·lectiu popular. I pel que sembla quasi podia viure dels drets dels propis llibres.

Una història que està per fer i que implica Ferran Soldevila, és, precisament, la de l'activitat editorial, de caràcter privat, a través de la qual, molts noms de la intel·lectualitat foragitada dels àmbits acadèmics i culturals oficials, va ser recuperada. Penso amb la Montaner i Simón i Rubió i Balaguer. Però també podem pensar amb Ariel i Soldevila. La formació de Soldevila, sota el mestratge de Rubió i Lluch va estar marcada per la visió d'una estreta relació entre la història i la literatura a través de l'aproximació a les quatre grans cròniques medievals catalanes. La importància d'aquest fet sobre la formació de Soldevila queda confirmada pel neguit que demostra

4. ABADAL, RAMON de; RUBIÓ, Jordi; SOLDEVILA, Ferran; TARRADELL, Miquel; VICENS i VIVES, Jaume, *Moments crucials de la Història de Catalunya* [amb una introducció de Ramon d'Abadal], Barcelona, 1962.

l'historiador, en les seves biografies de Jaume I i Pere el Gran, de contrastar la documentació de l'Arxiu Reial de Barcelona amb les cròniques, per tal de verificar la precisió històrica d'aquestes, i queda confirmat per la publicació, pòstuma, de les quatre cròniques.⁵ Massa sovint s'ha considerat romàntic aquest tipus de producció històrica i, tanmateix, Antoni Rubió i Lluch primer, i Ferran Soldevila com a deixeble seu després, defensaren sempre una actitud científica ben separada de la historiografia romàntica. Si l'obra de Soldevila continua essent útil als nostres dies, és, ni més ni menys, que per la seva metodologia, en la qual cap afirmació no s'hi fa sense la corresponent referència documental o bibliogràfica a peu de pàgina.

Soldevila també va ampliar estudis fora de Catalunya. A Madrid va cursar filologia romànica amb Menéndez Pidal, a París va estudiar paleografia i diplomàtica a l'École de Chartes i assistí a un cicle de conferències de Henri Pirenne i, encara, ell mateix es considerava deixeble indirecte del professor nord-americà Roger B. Merriman (1927) per la capacitat d'aquest historiador a identificar i situar Catalunya en el marc del seu *The rise of Spanish Empire*. Al llarg de tota la seva vida professional Soldevila, que va sortir amb certa regularitat del país per a participar en trobades científiques, va sentir la preocupació que la història de Catalunya no era prou coneguda a l'estranger i especialment sentia indignació per les tergiversacions d'alguna historiografia espanyola, o per la desaparició de la personalitat històrica catalana a la Corona d'Aragó, cosa que no li impedia, seguir el gran historiador del segle XVI Zurita, que no queia evidentment en aquests errors històrics i pel qual sentia una gran admiració. En l'article destinat a Merriman de 1927, tal com ha observat Enric Pujol,⁶ Soldevila, a més, utilitzava ja el concepte de Països Catalans.

El qualificatiu de romàntic, que s'ha aplicat sovint a Soldevila en sentit negatiu i amb la intenció evident de desqualificar-lo, és degut, evidentment a un intent de desqualificació per la seva condició de nacionalista. Ara bé, era un «nacionalista de rara objectivitat» com ha dit recentment Josep Fontana.⁷ Quan Soldevila, amb motiu del centenari del naixement de Víctor Balaguer fa referència a l'obra històrica d'aquest,⁸ no s'està de parlar de «les febleses i els errors que la Història de Catalunya de Víctor Balaguer conté», i, tanmateix sap destriar entre la valoració de l'obra de Víctor Balaguer com a historiador de la valoració d'aquesta mateixa com a tasca ciutadana. «Amb els lectors i admiradors populars de la *Història* de Balaguer —escriu— comença aquesta tradició ininterrompuda de preparació històrica, bona o dolenta, exacta o llegendària, que hom troba en les nostres classes populars, i que fa sovint d'un simple saltataulells o viatjant de comerç un formidable polemista». La doble condició de ciutadà i historiador fa que Soldevila s'adoni, doncs, del valor nacional i cívic de la tasca de Balaguer, que d'altra banda va anar a parar en mig d'un context popular amb memòria històrica i amb les antenes prou ben preparades.

Soldevila ha estat qualificat d'historiador del detallisme abrandat per Baltasar Porcel. I és així, si més no pel que fa a les seves obres de medievalista. El detallisme del seu *Pere el*

5. *Jaume I - Bernat Desclot - Ramon Muntaner - Pere III. Les Quatre Grans Cròniques* [Pròlegs i notes de Ferran Soldevila], Barcelona: Ed. Selecta, 1971.

6. *Ferran Soldevila. Textos d'història i política. 1924-1967* [Recerca, selecció, introducció i cronologia a cura d'Enric Pujol]. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1994, p. 76-77.

7. Josep FONTANA, «Nacionalista de rara objectivitat», *El País*, (27 octubre 1994).

8. «La visió històrica de l'obra de Víctor Balaguer». *Revista de Catalunya*, (gener 1925).

*Gran*⁹ té el precedent de la seva *Reyna Maria*¹⁰ que hauria de fer les delícies de l'actual historiografia sobre les dones i sobre la vida quotidiana. Això és així pel que fa per exemple al capítol dedicat a Constança de Sicília i la seva casa a *Pere el Gran*. I és així en *La Reyna Maria*. «Al costat d'aquesta pruhija ordenacista...—escriu a propòsit de la reina Maria, muller del Magnànim, treball publicat per la RABLB i, no per gust seu, en català pre-Fabra—... hi ha altres qüestions y mesters [...] hont solament la dona apareix. Axí la veyem manant fer robes per a les seves donzelles[...] encomanant càntirs de coure per tenirhi llexiu[...] La veyem, dona curosa de la roba blanca del seu marit, comprant tela fina de lli y de seda y peces de Cambray, d'Almeria, y de Romanía perque li confeccionin camises (probablement aquelles camises ab 'maniche larghe, a la catalana'), tovalloles y altres coses a ell necessàries, com draps de boca o tovallons y draps de nas o mocadors[...] la reyna compra a en Ffaraig de Gali, moro de Saragossa, una caxeta (probablement, donchs, una arqueta aràbiga), dins la qual curosament preparada, la roba serà duta al senyor Rey» que es trobava a Sardenya.

El vessant cívic de Soldevila no li va permetre ser només un medievalista minuciós. És ell, precisament, qui lamenta el 1926 la tendència de la historiografia catalana a la «monografia erúdita» «de casos molt concrets» mancades d'amplada de límits» com a «sol mètode de treball», que comporta una «fragmentació enorme —diu— de la història del nostre poble». «Convé —afirma— que vingui de tant en tant l'historiador que els aprofiti [els petits estudis] i els resumeixi».¹¹

Per aquesta mateixa raó, rebia amb satisfacció l'arriscada «empresa de llançar-se a escriure» d'Antoni Rovira i Virgili i l'aparició dels primers volums de la *Història nacional de Catalunya* d'aquest. «Després de mig segle —deia— que cap Història de Catalunya no havia aparegut d'un es semblants proporcions.» «... ella venia a substituir, en les biblioteques de la nostra gent, les històries de Catalunya de Víctor Balaguer i Antoni de Bofarull».¹² Soldevila, al costat de la condició de medievalista s'adonava, a causa del seu vessant ciutadà, de la importància de la síntesi i la divulgació històriques. Una dècada abans de la seva *Història de Catalunya*, és a dir, el 1924, ja el preocupava, que els Estudis Universitaris Catalans es limitessin a la formació d'especialistes. Ell era partidari que aquests compaginessin aquesta formació amb classes de divulgació. No oblidem que parlava ja des de l'experiència política de la Mancomunitat, si bé, aleshores, aquesta en plena dictadura de Primo de Rivera. «Així —deia— s'aconseguiria una doble finalitat necessària: la de formar especialistes i la de formar el poble».¹³ És clar que Soldevila també afirmava això en plena marxa ascendent de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. De 1922 és el famós cartell de l'APEC de Josep Obiols. Probablement, també responia a aquesta vella preocupació plural envers la història de Catalunya, el seu impuls per la creació dins la Universitat, durant la República, d'un organisme d'equip com el Seminari d'Història de Catalunya, com sembla

9. *Pere el Gran* [Memòries de la secció Històrico-Arqueològica], Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1950-1962. 4 vol.

10. *La Reyna Maria, muller del Magnànim* dins *Sobiranes de Catalunya* [Recull de monografies històriques publicades en català no normalitzat per la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona], Barcelona, 1928.

11. «Al marge de la *Història de Catalunya* d'Antoni Rovira i Virgili» *Revista de Catalunya*, (febrer 1926).

12. *Ibidem*.

13. «Els Estudis Universitaris Catalans», *Revista de Catalunya*, (novembre 1924).

desprendre's del que diu en una entrevista de 1937 a *La Publicitat*, que ha estat recentment recuperada en la selecció del que ja és el seu biograf i estudiós Enric Pujol.¹⁴ En aquesta entrevista es fa prou evident que Ferran Soldevila, sense pretendre competir ni amb els EUC ni amb l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, volia, tanmateix, que en aquest Seminari hi convergissin investigació, ensenyament i divulgació. En el moment d'aquella entrevista, però, ja havia enllestit la seva propia síntesi d'*Història de Catalunya*, avui un autèntic clàssic, la qual havia anat precedida de les seves col·laboracions amb l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana de la mà de Valls i Taberner, el qual, d'altra banda havia de seguir una trajectòria prou diferent de la de Soldevila. Una de les qualitats d'aquesta *Història de Catalunya*¹⁵ és que sintetitza i dona interpretació a l'estat de coneixements de la història de Catalunya de la seva època. Estat de coneixements que el mateix Soldevila considerava totalment incipient i d'aquí els seus posteriors i ambiciosos projectes universitaris. Malgrat això, la seva *Història de Catalunya* és, encara, una fita interpretativa. «I quan hom diria —escriu Baltasar Porcel— que l'acumulació de detalls n'és el tot, resulta que aquest conjunt erudit es canalitza cap a la interpretació». És veritat, i ben sovint la nova historiografia ha completat o ha situat dins uns altres paràmetres, més que no pas ha desdit, les sòlides construccions polítiques de Ferran Soldevila. Agafem per exemple el tema de la decadència. Evidentment Pierre Vilar hi ha portat una llum nova i decisiva (canvi demogràfic, crisi del sistema feudal, reajustaments socials) que Ferran Soldevila va recollir en la segona edició de la seva història de Catalunya, i, tanmateix, al meu entendre, encara és de consulta obligada la reconstrucció política que Soldevila fa dels segles xiv i xv. De la mateixa manera que el seu compromís de Casp en resposta a Menéndez Pidal,¹⁶ que ja sap que no convencerà els irreductibles, és una peça molt qualificada d'història política.

En l'edició de la *Història de Catalunya* de 1963, Soldevila és sensible al pes adquirit per la història econòmica. Però també cal dir que ell mateix, l'any 1934, en un moment historiogràfic en que aquesta era poc més que incipient, ja n'havia estat receptiu. És cert, tal com ell afirma, que en la primera edició de la *Història de Catalunya*, per exemple, ja assenyalava —seguint Narcís Feliu de la Penya— l'emergència d'una nova situació econòmica a Catalunya en el regnat de Carles II. Cosa que després la historiografia més recent ha repetit i ha confirmat. Ara bé, en la segona edició de la seva *Història*, es fa ressò de tota la tasca dels «Estudios de Historia Moderna» dirigits per Vicens Vives i té temps, encara que potser un temps massa just, d'utilitzar «l'obra cabdal—són paraules seves— de P. Vilar.¹⁷ Per a ell, allò que admirava com a més nou i original de Vilar era la seva capacitat a «posar de manifest l'enllaç dels fets econòmics amb els fets qualificats —deia— per la novella nomenclatura d'*événements*».¹⁸ Tanmateix, això no vol dir que abdiqui de la seva metodologia ni capgiri la seva interpretació. Per a ell, la visió econòmica també podia ser parcial. «Perquè la Història sigui completa —deia en l'entrevista de 1967— no pot deixar de banda cap dels seus aspectes». «Mai l'economia és el sol factor operant». Tampoc no abdicava

14. Vegeu nota 6, p. 145-148.

15. *Història de Catalunya*, Barcelona, 1934-1935, 3 vol.

16. *El compromís de Casp. (Resposta al Sr. Menéndez Pidal)*, Barcelona, 1965.

17. «Ferran Soldevila o el detallisme...»

18. «Catalunya dins l'Espanya Moderna»: un llibre de Pierre Vilar. El medi històric, *Serra d'Or*, (març 1965).

dels trets generals de la seva interpretació històrica. Sovint solia trobar en els nous estudis una confirmació dels seus punts de vista. Era el cas, per exemple, dels estudis de Josep Sanabre que reforçaven la seva idea de l'animadversió de la cort espanyola envers el posicionament català a la vigília de 1640.¹⁹ Però en canvi s'allunyava de J. H. Elliott i no compartia ni la seva «visió de la vida política i social catalana del segle XVII dominada per la recerca frustrada d'oficis i honors» ni el seguia «en el seu esforç per trobar —deia el mateix Soldevila— la justa valoració d'Olivares i la seva política».²⁰ A Soldevila, evidentment, li havia resultat repulsiva la política d'Olivares, l'home que havia gosat dir, si més no, als portuguesos —recorda Soldevila— que «las necesidades de un gran rey no se arreglan según la miseria de los pueblos».²¹ Jo diria que, ara, la revalorització de les institucions històriques per part de Víctor Ferro o de Núria Sales, no ha fet més que reforçar la rica lectura de la Guerra dels Segadors de Ferran Soldevila. D'altra banda, res havia estat escrit sense base documental, ni sense reflexió. És més, les vicissituds i divisions internes de Catalunya sota la dictadura de Primo de Rivera li havien aclarit —ens explica— fets remots i llunyanes fallides de la societat catalana.²²

És ell també el que frisa perque avanci una història del segle XIX. Sovint s'ha considerat que *Industrials i polítics del segle XIX* era un fet aïllat, fruit del capteniment més modern de Vicens Vives enfront del capteniment més erudit de Soldevila. Tots hem pogut caure en un moment o altre, més o menys, en aquest error perquè —ens toca de nou repetir-ho— ens ha mancat la perspectiva, a causa del buit creat entre la generació de Soldevila, la nostra i les generacions posteriors, per adornar-nos que sense la Guerra Civil ni la consegüent repressió de la postguerra, haguéssim tingut amb tota seguretat aproximacions historiogràfiques al nostre segle XIX en els anys trenta, molt abans, doncs, dels *Industrials i polítics* de 1958. Les reflexions de Soldevila a propòsit d'una conferència donada per Pere Coromines a l'Ateneu Barcelonès en relació als estudis sobre els carlins a Catalunya²³ és un bon exemple d'això que dic. D'entrada, F. Soldevila ens diu que d'un temps ençà la societat catalana reclama entre d'altres coses a l'historiador «no oblidar l'estudi del nostre segle XIX». «Som poc nombrosos» diu, i lamenta que una visió excessivament professional faci abdicar a homes cultes d'emprenre la tasca de fer la reconstrucció històrica del segle XIX. «Anys enrera, el nostre amic Estanislau Duran-Reynals —escriu el 1928— ens va dir com l'atreien les vicissituds del nostre segle XIX, i com li hauria plagut de reconstruir-ne alguns aspectes (recordo —continua dient— que va parlar, entre altres esdeveniments, de la revolta de la *Jamància*). Tanmateix — continua dient— no ha fet res en aquest sentit, que nosaltres sapiguem, almenys res amb vistes a la publicació». Per aquesta mateixa raó, dos anys abans, per a Soldevila era molt ben vingut el llibre de Manuel Reventós *Els moviments socials a Barcelona en el segle XIX*,²⁴ que tant havia d'usar posteriorment en la seva *Historia de España*. Encara el mateix Soldevila, sembla,

19. *Moments crucials...*, p. 224-225.

20. *Ibidem*, p. 219, 226.

21. *Ibidem*, p. 240.

22. *Història de Catalunya*, prefaci, p. IX.

23. «A propòsit de la conferència de Pere Coromines sobre els estudis carlins», *Revista de Catalunya*, (gener 1928).

24. «Els moviments socials a la Barcelona del segle XIX», *Revista de Catalunya*, (agost 1926).

pensava donar continuació a la seva *Història de Catalunya* amb una *Història de Catalunya en el segle xx* (1937).²⁵ Recentment Ricard Vinyes ha publicat a *l'Avui*²⁶ un interessant article que reflexiona precisament sobre l'enllaç —evidentment extern a la Universitat— entre la producció historiogràfica dels anys trenta i la historiografia emergent en la dècada dels cinquanta. Ricard Vinyes ha pogut comprovar la connexió existent entre un projecte de Francesc Curet de 1932 i *Un segle de vida catalana* de 1961, l'obra dirigida per Ferran Soldevila que aquest —escriu Ricard Vinyes— va transformar «en una obra coral de moltes veus i estils, que vinculava noms tan antics com el d'Alexandre Gali, el mateix Curet, J. Torrent o Rafael Tasis, amb els novíssims desconeguts» de Jordi Nadal a Joaquim Molas, d'Emili Giralt a Josep Fontana. I encara s'estenia al País Valencià i les Balears amb les col·laboracions de Joan Fuster i B. Barceló. «Soldevila —escriu R. Vinyes— per vocació i per prestigi, per capacitat de lideratge (i no pas J. Vicens, alerta que encara era ben viu quan es traficava amb el projecte) va ser-hi al capdavant».

La gran capacitat de treball i el gran neguit cívico-polític de Soldevila no li permeteren cenyir-se només a la monografia medieval. I, si d'una banda abordava la tasca de síntesi pel que fa a la història de Catalunya, (de la mà de Cambó molt probablement perquè la dictadura primoriverista tornava a impedir un normal funcionament de la cultura i de les institucions públiques), més endavant havia d'assumir, ell sol, una magna història d'Espanya, concebuda amb uns termes ibèrics ben propis de la nostra vella tradició republicana federal. Josep Termes ha escrit fa poc temps que per a ell la *Historia de España* en 8 volums de Soldevila «va ser tot un descobriment». Evidentment Soldevila hi abandonava l'essencialisme tronat d'un Sánchez Albornoz o d'un Américo Castro o fins i tot d'un Menéndez Pidal, del qual havia estat deixeble, per fer «una història realista» —diu Termes—²⁷ i des d'una perspectiva crítica i catalana i sovint contundent. Era prou rar, però prou significatiu, que un historiador, entre 1952 i 1959, a propòsit de la Restauració s'atrevisís a escriure coses com la següent: «Era frase de Cánovas que él venia a continuar la historia de España. Sin duda, éste era, en opinión suya, uno de los aspectos más importantes. Mal lema... Desde Villalar, era cierto que la historia de España había tenido como una de sus características la destrucción de las libertades públicas [...] cuando se halló confrontado con el que había sido la esencia del problema hispánico de cara al Imperio y de cara a la misma España, adoptó, en el fondo, [...] la misma actitud de Olivares [...] había la cuestión de Cuba y de las Filipinas, y allí la política de continuación de la historia hispánica podía dar íntegramente su medida».²⁸ Ferran Soldevila no escatimava la crítica i ho feia a plena consciència. És difícil, ja ho hem dit, separar en la persona de Soldevila l'historiador del ciutadà, i això formava part dels seus postulats «...la història té alguna cosa de reivindicativa —escriu en un text fins ara inèdit donat a conèixer per Rosa Montoriol—²⁹ de justiciera que pot explicar i fins i tot justificar la passió de la història. Davant d'una atrocitat comesa... l'historiador té dret a indignar-se [...] fóra ridícul de pretendre que restés

25. Vegeu nota 6, p. 147.

26. Ricard VINYES, «La connexió entre generacions». *Avui* (6 octubre 1994).

27. Josep TERMES, «Ferran Soldevila, en el seu centenari», *Avui*, (2 gener 1994).

28. *Historia de España*, Volum VIII, Barcelona, 1954, p. 159.

29. *Ferran Soldevila. 1894-1971. Una aproximació bio-bibliogràfica*: «De la imparcialitat en la Història: sine ira et studio» (sense datar), Catarroja; Barcelona, 1994, p. 142-145.

impassible...Que s'atengui als fets, recomanaran veus prudents, i creuran haver donat la fórmula definitiva de la imparcialitat. Però molt de compte: qui exposa els fets és l'historiador, i cada historiador té la seva visió dels fets. La manera com els exposa ja els dona una tendència determinada..., de fet, una gran part de l'apassionament suscitat per la història és degut a la set de veritat que té l'home i de justícia». I, evidentment, és la simbiosi de Soldevila entre la tria dels fets i l'afany de veritat i justícia el que li permet remarcar en la seva història d'Espanya fets prou eloqüents i encara avui prou vigents en la discussió historiogràfica. En posaré un exemple. Ferran Soldevila en la seva *Historia de España* ja ens explica manllewant records de Manyé i Flaquer que quan (entorn de 1840-1841) arribava a l'exèrcit liberal en campanya «uno de los diarios que contenía alguna poesía de Rubió [Rubí o Ors], los soldados se lo arrebatában de las manos, sacaban cien copias, las leían en voz alta en los cuerpos de guardia y daban al olvido los grandes acontecimientos del día: las poesías del *Gayter* interesaban más que el lugar donde se hallase Cabrera, que acababa de entrar en Cataluña y con el cual quizá se habrían de batir al día siguiente.» «Este simple hecho —conclou Soldevila— nos indica ya como el *catalanismo* incipiente no era patrimonio exclusivo del tradicionalismo»,³⁰ i, afegeixo, ens indica també allò que avui vol ser discutit o negat per alguns, el caràcter popular del catalanisme.

La seva tasca de periodista (a *D'Ací i d'Allà*, a *La Publicitat*, a *Mirador*), deixant de banda precedents familiars i l'estímul del seu germà Carles Soldevila, és inseparable de la seva idea d'utilitat de la disciplina històrica en la formació del ciutadà (1937); les seves col·laboracions periodístiques no estaven divorciades de la condició d'historiador i tanmateix anaven més enllà. Soldevila participa en la catalanització de *La Publicitat* de la mà de Rovira i Virgili. Ferran Soldevila, de la mà de la història, accedeix ja sigui a l'article de crítica política, —així, amb pseudònim, contra la dictadura primoriverista des del *Journal de Genève*—, ja sigui a l'article de pensament polític, com molts que poden ser considerats de total compromís amb la República en el curs de la Guerra Civil, com *Fe en Catalunya* o *La pau del món i la nostra pau*,³¹ que fustiga els intel·lectuals pusil·lanimes, acovardits, derrotistes amb Catalunya i amb l'adhesió a la República davant dels aspectes amargs de la revolució. Que la majoria de les seves col·laboracions eren fruit d'un historiador compromès explicaria la ruptura sobtada amb el *Journal de Genève* en esclatar la Guerra Civil. Fet que, d'altra banda, ens demostra el dretanisme ideològic de l'Europa d'entreguerres i revaloritza davant dels nostres ulls la fidelitat a la República de bona part de la intel·lectualitat catalana dels anys trenta, i això malgrat una revolució, per a la majoria d'ells força traumàtica. Fidelitat, però, que, en bona part, s'explica pel fet d'estar lligada, intrínsecament lligada, a la seva insubornable i irreductible catalanitat.

Cal restituir Soldevila, però sobretot cal que la seva restitució no sigui una restitució aïllada ni una restitució arqueològica, ni simbòlica. El que vol dir que cal llegir Soldevila, cal, molt especialment, que els universitaris ho facin, i integrar les seves aportacions historiogràfiques com a aportacions d'un historiador encara vigent. J. Albareda, per exemple, en el seu recent treball

30. *Historia de España*, Volum VII, Barcelona, 1959 p. 76.

31. *Revista de Catalunya*, (març 1938) i (novembre 1938).

sobre Catalunya entre 1687 i 1705 ha observat que Soldevila, era, com qui diu, l'únic historiador que havia captat la tragèdia de la guerra continuada i els allotjaments de la segona meitat del segle XVII i del primer regnat de Felip Vè. És la restitució de l'enllaç trencat per la nostra Guerra Civil i la repressió de la postguerra, i per l'oblit, en nom d'injustificades modernitats, entre la generació dels anys trenta i nosaltres la que cal refer, tot fent —com va fer Ferran Soldevila el 1934— el garbellament i la revisió que calgui, però restituint, sempre, l'anella historiogràfica que una determinada situació política va trencar. I això sense fer trampa, perquè l'actual restitució pot ser desfigurada per un altre oblit intencionat, derivat de les renúncies de l'actual situació política: la condició republicana i d'esquerres de la catalanitat i el catalanisme de Soldevila.